

PUOLUSTUSVALIOKUNTA

Lausunto 3/1995 vp

Hallituksen esitys 72/1995 vp

Valtiovarainvaliokunnalle

Eduskunnan apulaispääsihteeri on kirjeellään 19 päiväältä syyskuuta 1995 saattanut eduskunnan työjärjestyksen 18 a §:n 3 momentista ilmevässä tarkoituksessa puolustusvaliokunnan tietoon eduskunnan päätöspöytäkirjanotteen hallituksen esityksestä n:o 72/1995 vp valtion talousarvioksi vuodelle 1996. Valiokunta on päättänyt kokouksessaan 28.9.1995 antaa asiassa lausunnon valtiovarainvaliokunnalle puolustusministeriön hallinnonalan osalta.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina talousjohtaja Pekka Mattila sekä taloussuunnittelija Mauri Rauhala puolustusministeriöstä, eversti Ismo Turunen sekä eversti Juha Visamo pääesikunnasta, everstiluutnantti Arto Kotro Itäisen maanpuolustusalueen esikunnasta, Turun ja Porin sotilasläänin komentaja, kenraalimajuri Hannu Särkiö, Helsingin ilmatorjuntarykmentin komentaja, everstiluutnantti Kari Siiki, puheenjohtaja Pekka Kouri Upseeriliitto ry:stä, varapuheenjohtaja Risto Järvinen Päälystöliitto ry:stä, puheenjohtaja Pirkko Mattila Puolustusvoimain Henkilökuntaliitto ry:stä sekä palkkasihteeri Keijo Kaleva Valtion ja erityispalvelujen ammattiliitto VAL ry:stä.

Hallituksen esitys

Puolustusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan vuodelle 1996 määrärahoja 8 834 milj. markkaa, mistä muihin kuin sotilaallisen maanpuolustuksen menoihin on varattu noin 100 miljoonaa. Puolustusmateriaalihankintoihin on tarkoitus käyttää ensi vuonna kaikkiaan 3 461 milj. markkaa. Tästä torjuntahävittäjähankinnan osuus on indeksi- ja valuuttakurssimuutoksiin budjetoitu määräraha mukaan lukien 2 402 miljoonaa. Hyväksytyistä materiaalihankintatilausvaltuuksista torjuntahävittäjäjärjestelmän hankintaan kuluu vuonna 1996 noin 66 %. Puolustushaarojen ja aselajien uusinta- ja täydennys-

hankintoihin myönnetään maksatusmäärärahaa 270 milj. markkaa.

Puolustusvoimien toimintamenoihin esityksessä on varattu 5 073 milj. markkaa, mistä jo pelkästään palkkausmenot ovat noin 3 017 miljoonaa. Hallinnonalan kokonaishenkilöstömäärä saa olla vuonna 1996 enintään 20 001 henkilötyövuotta. Rationalisointiohjelman toteuttamisesta aiheutuva henkilöstön vähentäminen pyritään hallituksen esityksen mukaan toteuttamaan luonnollista poistumaa hyväksi käyttäen.

Kertausharjoitusten määrälliseksi tavoitteeksi hallitus on asettanut 200 000 kertausharjoituspäivää, mikä on noin 55 % reserviläisten koulutuksen tavoitetasosta. Varusmiesikäluokasta koulutetaan esityksen mukaan ainakin 82 %.

Hallinnonalan rakennuskannan rappeutuminen estämiseksi ja lisärakennustarpeiden osittaiseksi tyydyttämiseksi rakentamiseen kohdennettuja määrärahoja lisätään, ja ne ovat budjettivuonna 187 milj. markkaa.

Valiokunnan kannanotot

Yleistä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan sotilaallisen maanpuolustuksen kehys on laskenut käyvän arvon mukaan lähes miljardi markkaa vuodesta 1992. Kasvua kuluva vuodesta (ml. lisätalousarviot) on noin 500 milj. markkaa. Samalla kuitenkin torjuntahävittäjien maksuosuus kasvaa noin 900 milj. markalla eli muut määrärahat tosiasiaassa supistuvat 400 miljoonalla. Palvelussuhteen ehtojen tarkistuksen johdosta puolustusministeriö tosin saanee vuoden 1996 lopullisessa talousarviossa esitykseen nähden vielä vajaan 100 milj. markan lisäyksen.

Henkilöstö ja koulutus. Puolustusvoimien henkilöstöä on vähennetty 1 650 hengellä viimeisten viiden vuoden aikana. Saadun selvityksen mukaan rationalisointi jatkuu ja tavoitteena on vielä noin 400 hengen vähentäminen. Rationalisoinnit

on valiokunnan mielestä toteutettava niin, että hallinnonalan tehtäviin tarvittavan henkilöstön määrä pysyy riittävänä. Rationalisointitoimien on perustuttava kokonaistaloudellisiin laskelmiin ja niiden ehdottomana edellytyksenä on oltava, että niillä saavutetaan todellista säästöä valtiontaloudessa. Pysyviä työpaikkoja ei saa korvata työllisyystyövoimalla.

Erityisesti siviilihenkilökunnan vähentämisen johdosta varusmiehiä joudutaan käyttämään muun muassa valvonta-, päivystys- ja vartiointitehtävissä, mikä saattaa johtaa esimerkiksi vastuukysymyksissä kohtuuttomuuksiin. Varusmiesten käyttäminen näihin tehtäviin ei ole perusteltua myöskään asevelvollisten koulutuksen, puolustusvoimien toiminnan eikä työllisyydenhoidon näkökulmasta.

Varusmiesten palvelusmotivaation ja koulustavoitteiden kannalta on haitallista, että maasto- ja sotaharjoituksia joudutaan yhä karsimaan. Joukkokohtaisia harjoituksia vähennetään ja jäljelle jääviä harjoituksia pidetään maasto-olosuhteiden sijasta yhä enemmän varuskunnissa. Yksilötasolla varusmiehille pystytään antamaan vielä hyvä koulutus, mutta toimintaa joukon osana ja johdossa ei ole mahdollista harjoitella riittävästi. Myös kouluttajien ammattitaito heikkenee ja palveluksesta kotiutuu huomattavasti vähemmän koulutettua reserviä. Liikekannallepano-organisaatio kyetään vielä pitämään toimintakykyisenä, mutta paikallispuolustus- ja huoltajajoukkoja ei kyetä monien sotilasläänien alueella lainkaan kouluttamaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että kertausharjoitusvuorokausien määrää kyetään nostamaan lähemmäksi edellä todettua tavoitetasoa viimeistään vuonna 1997.

Materiaali ja kiinteistöt. Hallituksen esityksen mukaan ainakin 80 % hankitusta materiaalista saatetaan käyttö- tai varastointikuntoon. Etenkin ajoneuvojen osalta ongelmana on valiokunnan saaman selvityksen mukaan varaosien puute; yhä suurempi osa ajoneuvoista joudutaan siirtämään varastoihin käyttökunnottomina. Myös varastotiloista on puutetta ja merkittävää osaa puolustusvoimien kalustosta joudutaan säilyttämään ulkosalla.

Huolimatta siitä, että puolustusvoimien rakentamismäärärahoja lisätään vuoteen 1995 verrattuna, ne ovat vuonna 1996 vain runsaat puolet tarkoitukseen vuonna 1992 käytetystä 330 milj. markasta. Esitetyllä määrärahalta voidaan toteuttaa lähivuosina uusien torjuntahävittäjien vaatimat tukeutumusrakenteet ja pääosa puolustusvoimien rationalisointiohjelman

vaatimasta rakentamisesta. Muita rakennuskohteita voidaan toteuttaa vain hyvin rajallisesti.

Kasarmien kunto on monissa joukko-osastoissa luvattoman heikko. Erityisesti 1960- ja 1970-luvulla rakennetut kiinteistöt kärsivät home- ja kosteusvaurioista. Mikäli näitä ei välittömästi korjata, tiloissa työskentelemään ja asumaan joutuvat henkilöt altistuvat terveysriskeille ja ammattitaudeille, jolloin myös yhteiskunnalliset kustannukset muodostuvat suuremmiksi.

Nykyisen suurtyöttömyyden aikana puolustusvoimien kiinteistöjen rakentamiseen ja peruskorjaukseen on käytetty työministeriön työllisyysmäärärahoja vähemmän kuin nousukaudella. Puolustusvoimilla on valiokunnan saaman selvityksen mukaan runsaasti nopeasti käynnistettäviä ja työllistäviä rakennushankkeita. Oikeusministeriöltä saadun, vankien työllistämiseen tarkoitetun rahoituksen ongelmana on ollut se, että se käytännön syistä on jouduttu ohjaamaan vain niille paikkakunnille, joilla on vankien työsiirtoloita. Suotavinta olisi, että puolustusvoimien rakentamiseen tarvittavat määrärahat voitaisiin budjetoida puolustusministeriön omalle hallinnonalalle, jolloin ne kohtaantuisivat mahdollisimman hyvin puolustusvoimien tarpeiden edellyttämällä tavalla.

Puolustustarviketeollisuus. Budjettiesityksessä on todettu, että puolustusministeriön yhtenä keskeisenä tulostavoitteena on vuonna 1996 puolustuskyvyn kannalta tärkeän kotimaisen puolustustarviketeollisuuden toimintaedellytysten turvaaminen ja kriisiajan tuotantovalmiuden ylläpito. Valiokunta pitää valitettavana sitä, että puolustusvoimien esittämää uutta tilausvaltuutta tutkimuksen ja kotimaisen tuotannon kehittämiseksi ei tämän tavoitteen mukaisesti ole voitu sisällyttää puolustusbudjettiin. Tämä heikentää olennaisesti puolustusvoimien mahdollisuuksia vastata tulevaisuuden haasteisiin ja saattaa johtaa kotimaisen puolustustarviketeollisuuden tilausten romahtamiseen. Ilman kotimaisia tilauksia alalla hankittu osaaminen ja jo tehdyt kehittämisinvestoinnit vanhenevat ja uusien tuotteiden vientipotentiaali menetetään. Puolustusministeriön esittämällä tilausvaltuudella olisi voitu varmistaa keskeisen kotimaisen puolustusvälinetuoannon jatkuvuus, saatu valmistelluksi vuonna 2000 ilmeisesti alkavia laajempia hankintoja ja voitu laajentaa kotimaista tuotantoa nykyaikaisempaan suuntaan. Puolustusvaliokunta pitää ehdottoman välttämättömänä, että tilausvaltuus sisältyy vuoden 1997 talousarvioon.

Muuta. Varusmiesten etuisuudet on käytännössä jäädytetty vuoden 1991 tasolle. Puolustusvaliokunta viittaa aiempiin kannanottoihinsa, joissa se on edellyttänyt, että varusmiesten taloudelliset etuudet nostetaan siviilipalvelusmiesten etuuksien tasolle.

Puolustusvaliokunta toteaa, että edellä lueteluista puutteista huolimatta puolustusvoimat kykenevät toistaiseksi ylläpitämään keskeiset toimintonsa. Vuoden 1996 toiminnan painopisteet ovat saadun selvityksen mukaan varusmies-

ten ja henkilökunnan koulutuksessa ja keskeisten tietojärjestelmien kehittämisessä. Puolustusvoimien henkilöstön ammattitaito on edelleen hyvä.

Edellä esitetyn perusteella puolustusvaliokunta esittää kunnioittavasti,

että valtiovarainvaliokunta laatiessaan mietintöään ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 19 päivänä lokakuuta 1995

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lamminen, jäsenet Immonen, Kekkonen, Korteniemi, Lind-

qvist, Mähönen, Nurmi, Partanen, Pesälä, Piha, T. Pohjola, Pykäläinen, Tiilikainen ja Viitamies sekä varajäsen Jääskeläinen.

Eriävä mielipide

Puolustusvoimien toimintamäärärahojen karsiminen on mielestäni ollut epäonnistunut toimenpide. Toiminta on jo nyt selkeästi kärsinyt karsituista määrärahoista. Puolustusvoimien tehtävät ja velvoitteet edellyttävät puolustusmäärärahojen lisäämistä tulevana vuosina. Mikäli toimintamäärärahoja ei tulevana vuosina lisätä, odotettavissa on mm. varusmiesten rauhan-

ajan palvelusturvallisuuden ja puolustusvoimien palkatun henkilöstön terveyden vaarantuminen esim. homevaurioiden rakennusten vuoksi. Myös Keskussotilassairaalan kiinteistö vaatii pikaista korjaamista (kosteusvauriot). Puolustusmäärärahojen lisäämisen tulee kohdistua toimintamäärärahoihin, joilla on työllistävä vaikutus.

Helsingissä 19 päivänä lokakuuta 1995

Tuija Nurmi

